וילך ב

א. איינע פון די מצוות וואָס אידן זיינען נצטווה געווארן ביים סוף פון די ארבעים שנה, וסמוך ממש (עכ"פ ליום) פטירת משה, איז די מצוה פון כתיבת ספר תורה. ווי מען לערנט אַפ פון דעם פסוקי „ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", אז „מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו"[2].

וויבאלד אז דער ציווי „ועתה כתבו לכם את השירה גו'" איז געקומען אלס אַ הכנה צו דער כניסה לארץ — „כי אביאנו אל האדמה גו' וענתה השירה הזאת גו'"[3] — איז מובן, אז יעדער איד האָט גלייך (ועתה) געדאַרפט מקיים זיין אַט־דעם ציווי און שרייבן אַ ספר תורה לעצמו.

איז תמוה: דער ציווי „ועתה כתבו גו'" איז געווען און געזאָגט געווארן צו אידן ביום פטירת משה (ז' אדר)[4] — און מען געפינט ניט אז עס זאָל דערמאָנט ווערן בשום מקום, אז אין איין טאָג זאָלן מער ווי ששים ריבוא אידן זיך משתדל זיין צו מעבד זיין עורות וכו' און שרייבן (עכ"פ אַנהייבן[4*] בכתיבת מה שהוא פון) אַ ס"ת! [וואָס אזא זאָך איז דאָך אַ גרע־סערער חידוש פון „ויחן שם ישראל — בלב אחד"[5] — דאָ איז עס אַן עשי' אחת].

נוסף אויף דעם וואָס אידן זיינען גע־ווען פאַרנומען מיט אבלו של משה שלשים יום[6]; און דערנאָך, בעשירי בניסן[7], זיינען די אידן אַריבער (און בהקדמת כמה הכנות לזה[8]) דעם ירדן —

ולהעיר, אז כדי צו שרייבן אַזויפיל ספרי־תורה (מער ווי ששים ריבוא!) מוז מען האָבן אַ ריבוי עצום פון יריעות של קלף (וואָס מוזן זיין „מן המותר בפיד"[9]), דיו וכו', וואָס די צוגרייטונג פון די אַלע זאכן איז פאַרבונדן מיט גאָר אַ סך צייט, התעסקות וכו'. און דערצו איז אויך ניט מסתבר צו זאָגן, אז יעדער איינער האָט געקענט אַליין שרייבן אַ ספר־תורה[10] (ווי מיר זעען היינט במוחש, אז בלויז אַ מיעוט זיינען מוכשר און זיינען אומן־סופר צו שרייבן אַ ס"ת). ובפרט באופן „התנאה לפניו" — בקלף, דיו, קולמוס וכתב נאה[11] — איז דאָך מלכתחילה ובנוגע — ריבוי אנשים — געמיינט נאָר ע"י שליח[12].

ב. על דרך הנ"ל איז אויך די שאלה

---

1) פרשתנו לא, יט.

2) ל' הרמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"א. ועד"ז בסהמ"צ מ"ע יח. והוא ע"פ סנה' כא, ב.

3) לא, כ־כא. ולהעיר מאשכול ריש הל' ס"ת (וראה תוס' ור"ן נדרים לח, א. שו"ת חת"ס יו"ד סרנ"ד. ועוד) שהלימוד מפסוק דילן שמצוה לכתוב ס"ת, הוא מזה שהשירה היא „לעד". ע"ש.

4) כהתחלת הפרשה (לא, ב) ובפרש"י שם.

4*) כי אף את"ל שאין הכרח (מצד הציווי דועתה כתבו גו') לסיים כתיבת ס"ת קודם כניסתם לארץ (משא"כ ס"ת שכתב משה דלקמן ס"ב) — מ"מ, הרי לא מצינו מוזכר אשר ששים ריבוא אנשים התחילו בכתיבת ספרי תורה (עכ"פ בהכנות לזה—) תומי'.

5) פרש"י יתרו יט, ב (ממכילתא שם).

6) ברכה לד, ח.

7) יהושע ד, יט.

8) ראה יהושע א, יא. שם ג, ג ואילך.

9) ראה שבת קח, א. מס' סופרים בתחלתה. טושו"ע יו"ד ר"ס רעא.

10) להעיר מראב"ע פרשתנו כאן.

11) שבת קלג, ב.

12) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 17, ושו"נ.

אין דעם וואס חז"ל[13] זאגן, אז ביום פטירתו האט משה רבינו געשריבן „י"ג תורות, י"ב לי"ב שבטים, ואחת הניח בארון" — דלכאורה: ווי איז עס מעג־לעך[14] צו שרייבן י"ג ספרי תורה ביום אחד?!

זיינען מפרשים[15] מסביר דעם פשט אין דעם, אז משה האט יענעם טאג נאר פאַרענדיקט צו שרייבן די ספרי תורה*[15]. וואָרום בכלל איז „כל מה ששמע ביום אחד כתב וכן בכל יום ולא הי' חסר בכל התורה רק הסיום מפר־שיות אחרונות".

בהמשך לזה קען מען מוסיף זיין אפילו בנוגע די סדרות נצבים ואילך — אז כשם ווי מען געפינט אז משה האט געשריבן „וימת משה" (ע"ש העתיד?)[16] האט ער כמו"כ געקענט שרייבן די סדרות הנ"ל (עכ"פ רובם) אין די ימים שלפני הסתלקותו [כאטש עס איז פאר־שטאנדיק, אז מען קען ניט זאגן אז ער האט זיי געוואָגט צו אידן לפני יום הסתלקותו].

ועד"ז וואלט מען לכאורה געקענט פאַרענטפערן אויך בנוגע אלע אידן — לויט ווי דער רמב"ם[17] איז מתאר דעם סדר הלימוד פון אידן אין מדבר, אז נאך דעם ווי זיי האבן געהערט די מצוה והלכותי' פון משה ואהרן כו', האבן זיי פאַרשריבן „המצוה ההיא במגלות" (פון וועלכע זיי פלעגן דערנאך לערנען):

קומט אויס, אז במשך די מ' שנה במדבר זיינען (אויך) ביי אידן געווען פאַרשריבן רובן ככולן פון די פרשיות התורה, „ולא הי' חסר . . רק הסיום מפרשיות אחרונות".

קען מען במילא זאגן, אז נאכן ציווי „ועתה כתבו לכם גו'" האט יעדער איד נאר מסיים געווען די כתיבה פון זיין ספר תורה[18].

ג. עס איז אבער א דוחק אזוי צו פאַרענטפערן, ווייל:

א) דער תירוץ קען מען זאגן נאר לויטן מ"ד[19] אז „תורה מגילה מגילה ניתנה", אדער אפילו כמ"ד[19] „תורה חתומה ניתנה" — כפירוש התוספות[20], אז דאס מיינט „שעל הסדר נכתבה"

[דאס הייסט, „על הסדר" ווי זיי קומען אין תורה: וויבאלד אז „אין מוקדם ומאוחר בתורה" און עס זיינען פאראן פרשיות וועלכע זיינען געזאגט געווארן „לפני אותם הכתובים לפניהם", האט מען זיך אפגעהאלטן צו פארשרייבן את די פרשיות ביז עס זיינען געזאגט ג־ווארן די פרשיות וועלכע זיינען „כתובים לפניהם", און דעמאלט האט

---

13) דב"ר פרשתנו פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ צ, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולס' היד). ועוד.

14) להעיר מב"ב יד, א ובפרש"י ד"ה דילמא שם.

15) פי' מהרז"ו לדב"ר שם. — ובשו"ת חת"ס (ח"ו סכ"ט) בשם השל"ה כתב (לתרץ איך כתב משה ביום פטירתו שה' בשבת), שמשה כתב הס"ת בהשבעת הקולמוס. וראה גם צרור המור ס"פ עה"פ עד תומם. וצע"ג שעפ"ז — ס"ת הכתובה בנס כשרה ולכתחילה. — ולהעיר מדברי הצ"צ בנוגע למהירות כתיבת אדמו"ר האמצעי (ס' השיחות תש"ב ע' 122. התמים ח"ב ע' עח־ט) ואכ"מ.

*15) אבל להעיר שבהקדמת הרמב"ם לס' היד מפורש: כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. וכן בהקדמתו לפיה"מ שם: וכשהי' לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים (וראה תרגום קאפח שם).

16) ראה ב"ב טו, א. פרש"י ברכה לד, ה.

17) בהקדמתו לפיה"מ בתחלתה ד"ה דע (וראה תרגום קאפח שם).

18) עד"ז חי' בחשק שלמה לגיטין ס, א (שו"ת בנין שלמה בהקדמתו השני').

19) גיטין שם.

20) ד"ה תורה חתומה גיטין שם.

מען געשריבן די אלע פרשיות פאר־בונדן מיט דער פרשה על הסדר]

— אבער ניט לויט רש"י[21], וואס איז מפרש אז „חתומה ניתנה" מיינט — „לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן".

ב) בכלל צ"ע צי דער רמב"ם מיינט צו זאגן, אז כל אחד ואחד מישראל — יעדער בר חיובא — פלעגט אליין שרייבן במגילות אלע פרשיות התורה[22] במשך די ארבעים שנה (ובפרט אז א חלק גדול פון די וועלכע זיינען אריין אין א"י זיינען געבארן געווארן אין מדבר).

ג) ועיקר: בדברי חז"ל[23] געפינט מען נאר, כנ"ל, אז משה האט געשריבן י"ג ס"ת.

אויב יעדער בר חיובא שבאותו דור האט (נאכן ציווי ועתה כתבו לכם גו') געשריבן א „ספר תורה לעצמו" — וואלט עס, לכאורה, געדארפט דער־מאנט ווערן אין דברי חז"ל, כנ"ל. פון דעם וואס חז"ל רעדן נאר ווען די י"ג ספרי תורה איז משמע, אז עס איז ניט געווען דער חידוש הכי גדול — אז דא־מאלס זיינען פארענדיקט געווארן מער ווי ס' ריבוא ס"ת (אדער אפילו — אנגעהייבן געשריבן ווערן)[24].

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים התמי' המפורסמת: ווי־באלד ס'איז אַ מ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו — פארוואס זעט מען ניט אז אידן בכלל, און כו"כ פון גדולי ישראל בפרט, זאלן דאס מקיים זיין בפועל? און בסמוך צום זמן החיוב במצות אנהייבנדיג פון דער מצוה־טעם פון מצות כתבו לכם ולמדה.

לכאורה י"ל דעם טעם דערויף: עס שטייט אין רא"ש[25] (און אזוי איז די הלכה[26]) אז „האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים מ"ע היא על כל איש מישראל . . לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושי' להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה . . הם הם הספרים שאדם מצוה לכותבם" — וכפסק הש"ך[27], אז „האידנא" איז די „מ"ע נאמר דוקא באלו, ולא בס"ת".

און בנוגע סתם (געשריבענע אדער געדרוקטע) ספרים, איז דאך כו"כ — אפילו פון די וואס זיינען ערשט אריין אין גיל פון בר מצוה — קויפן ספרים אויף צו לערנען אין זיי, און אזוי ארום איז ער דערמיט יוצא די מצוה פון „כתבו לכם"[28].

און אע"פ אז דער רמ"א[29] פסק'נט אז „לקחו כך ולא הגיהו בו דבר הוי כחושף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה" (ולכל הדיעות[30] איז עס ניט קיין קיום מצוה כדבעי ולכתחילה) —

---

21) ד"ה חתומה גיטין שם. וכ"כ ברמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת, דלמ"ד זה „נכתב הכל בשנת הארבעים כשנצטווה כתבו לכם גו". וראה לעיל הערה 15.

22) ובכל התנאים הדרושים שתהי' ס"ת כשרה.

23) ראה ג"כ רש"י פרשתנו לא, ט (ובגו"א וכו' שם). שם לא, כב. כד־כו.

24) ראה ביאור הריי"ף פערלא לסהמ"צ לרס"ג מניו הפרשיות פרשה ס (ריג, ג) — שלדעת הרס"ג משמעות הכתוב היא שלא צוה הכתוב אלא לכתוב ס"ת אחת לכל ישראל. ע"ש.

25) הל' קטנות ריש הל' ס"ת.

26) טושו"ע יו"ד סי' ער ס"ב.

27) יו"ד שם סק"ה.

28) ראה לקו"ש חכ"ג שם (ע' 5-24) שלדיעה זו י"ל שאי"צ ספרים מכל הסוגים שמנה הרא"ש (ודו אולי בספר אחד?).

29) יו"ד שם ס"א.

30) גם להדיעות שקיים המצוה — רש"י מנחות ל, א ד"ה כחושף. נמוק"י להלכות קטנות שם. וכן

איז דער דין הנ"ל (אין רמ"א) גע־זאגט געווארן נאר בנוגע צו אַ ס"ת, וואס ביי ס"ת איז פאראן אַ חיוב פון כתיבה: משא"כ „האידנא", וועו מ'איז מקיים די מצוה מיט סתם ספרים, איז אויך דער רמ"א מודה אַז מ'איז יוצא די מצוה דורך קויפן ספרים, וכמשנ"ת במקום אחר באורך[31].

ה. אַבער אין אמת'ן איז דאס ניט קיין תירוץ (מספיק). וואַרום לא מצינו בשום מקום, מען זעט עס ניט בפועל אַז יעדער בר מצוה זאל תיכף ווי ער ווערט בר מצוה שרייבן (אַדער עכ"פ — מגי' זיין: אַדער לקנות ספרים — עפמשנ"ת בסוף סעיף הקודם) און במילא האָבן ספרים ביז אַ שולחן ערוך[32] — תיכף ווען ער ווערט מחויב אין ולמדה.

אויך לויט כו"כ פוסקים [כולל דעם בית יוסף (ב"ח) און דעם ט"ז[33]; ועד"ז כו"כ פוסקים נאַכן ש"ך[34]] איז דער רא"ש ניט אויסן צו מבטל זיין די מצוה פון כתיבת ס"ת כפשוטה, נאָר ער מיינט צו מוסיף זיין, אַז „האידנא" איז צוגע־קומען (נאַך) אַ חיוב „לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושי".

און וויבאַלד אַזוי, איז די תמי' הנ"ל במקומה עומדת: ווי קומט עס וואַס אויך כו"כ פון גדולי ישראל — וועלכע האָבן זיכער מהדר געווען אין מצות, זיי צו מקיים זיין באופן דלכתחילה ולכל הדעות — האָבן זיך ניט משתדל גע־ווען צו שרייבן אַ ס"ת (ניט בעצמם און אפילו ניט ע"י שליח) בכדי צו יוצא זיין אויך לדעת הפוסקים הנ"ל, אַז ס'איז דאָ אַ מצוה פון שרייבן אַ ס"ת כפשוטה?

נאָך מער: אפילו די גדולי ישראל וועלכע האָבן געשריבן אַ ס"ת — האָבן זיי עס געטאָן ניט באַלד נאָך דעם ווי זיי זיינען מחוייב געווארן במצות, און אפילו ניט באַלד ביי דער ערשטער אפשריות (פון אמצעים כספיים וכו') אויף צו דורכפירן דעם ענין — נאָר לאחר כו"כ שנים[35]!

איז מן ההכרח צו זאָגן, אַז אויך איידער זיי האָבן געשריבן די ס"ת, האָבן זיי מקיים געווען די מצוה און — כהנהגתם אפילו בדין דאחרונים וכיו"ב — אין אַז אופן פון לכתחילה און בהידור: און זייער שפעטערדיקע השתדלות אין כתיבת ס"ת, איז געווען (ניט דערפאר וואס פריער האָט גע־פעלט, ח"ו, קיום מצות עשה מן התורה, נאָר) אלא אַן ענין של תוספת, הידור וכו'[36].

ו. ויש לומר הביאור בזה:

ס'איז נהוג ביי אידן בכל תפוצות ישראל, אַז אין יעדער קהילה איז פאראן

פסק הגר"א יו"ד שם. וכן משמע בט"ז שם סוסק"א. ועוד.

31) לקו"ש חכ"ג שם (ע' 21 ואילך). ע"ש באורך שהוא ע"ד „דון מינה ואוקי באתרא" (יבמות עח, ב. וש"נ).

32) שע"י „תהי' לעד" בשלימות, כי יודע המצות על בוריו ובמילא — יודע אשר „והפר". — אבל לא מצאתי לע"ע מי שידגיש בנדו"ד ס' היד, השו"ע וכיו"ב.

33) ליו"ד שם.

34) ראה שאגת ארי' סי' לו. ברכי יוסף ליו"ד שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרנ"ד. ועוד.

35) במנ"ח מצוה תריג (קרוב לסופה) שלהסברא שהמצוה היא כתיבה לחוד (ולא — ללמוד בה), לא נקרא ביטול מ"ע עד שימות ולא יכתוב ס"ת (וראה דעת קדושים לסי' ער סק"ד). אבל [נוסף לזה שנפסק הדין בשו"ע כדעת הרא"ש שהמצוה היא ללמוד בה (שלכן חייבים האידנא בכתיבת חומשי תורה כו'), כנ"ל — הרי] גם לדידי' לא קיים המצוה עד שיכתוב.

36) את"ל שזהו ע"ד אבוך במאי הוי זהיר טפי (שבת קיח, ב) וכיו"ב — יתורץ מה שכו"כ גדולי ישראל לא נזכר בהם (לא ראינו) שיכתבו ס"ת.

אַ ספר תורה וואָס באַלאַנגט צום ציבור[37].

— אין צוגאַב צו דעם וואָס יחידים שרייבן ספרי־תורה און זיינען זיי מוסר צו בתי־כנסיות (כו"כ זיינען זיי מוסר יפה יפה[38] ובכמה איז פאַראַן אַ שקו"ט[39] צי זיי בלייבן קנינו של היחיד, אַדער זיי ווערן קנינו של הציבור), איז מנהג ישראל אַז דער ציבור נעמט־דינגט צו־זאַמען אַ סופר אויף דער כתיבה (אַדער קני') פון אַ ספר תורה, וואָס די ספרי תורה זיינען זיכער קנין הציבור, ובמילא האָט יעדער איד[40] אַ חלק אין דער מצוה פון „כתבו לכם גו'".

איז אַבער בנוגע אַ זאַך וואָס באַ־לאַנגט צו אַ ציבור איז דאָ אַ שקו"ט[41] צי מען קען אויף דעם זאָגן אַז דער יחיד (אַלס פרט) האָט אַן אייגענעם חלק אין דעם [וואָרום אַ ציבור (קהל) מיינט ניט נאָר אַ צירוף פון אַ ריבוי יחידים, נאָר דאָס איז אַ מציאות חדשה; וואָס דער־פאַר דאָרף זיין די זהירות פון מוסרו לציבור יפה יפה]:

נאָך מער: אפילו מ'זאָל זאָגן אַז עס ווערט פאַרריעכנט ווי אַ ס"ת של שותפין — האַלטן אַבער אַ סך אחרונים[42] אַז מ'איז ניט יוצא מיט אַ ס"ת של שותפין, נאָר יעדערער מוז שרייבן אַ ס"ת לעצמו —

איז דאָך הדרא קושיא לדוכתא: ווי קען מען יוצא זיין די מצוה פון כתיבת ס"ת מיט האָבן אַ חלק אין אַ ס"ת של קהל?

ז. איז דער ביאור בזה: ביי אתרוג (ומיניו) איז דער דין[43] אַז מ'איז ניט יוצא בשותפות, נאָר עס דאַרף זיין „כולו שלו"[44], און אעפ"כ איז „נוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות .. מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו להם"[45].

ועד"ז יש לומר בנדו"ד: וויבאַלד אַז צוליב דעם מצב פון ניט עשירות וכו' האָט ניט יעדער איינער די מעגלעכ־קייט צו שרייבן אַ ס"ת לעצמו, איז ער יוצא דערמיט וואָס דער קהל שרייבט אַ ספר תורה צוזאַמען ווייל „מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם" צו יעדן איינעם פון קהל („על מנת שיח־זירוהו להם") כדי אַז די ס"ת (וכתיבתה) זאָל אינגאַנצן געהערן צו אים און קענען יוצא זיין די מצוה פון „כתבו גו' ולמדה גו'"[46].

---

37) וכופין בני העיר לקנות להם ס"ת (רמב"ם הל' תפלה רפי"א. הל' שכנים רפ"ז. טושו"ע או"ח ר"ס קנ. חו"מ ר"ס קסג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג).

38) ר"ה ז, ריש ע"ב. ושו"נ.

39) ראה המובא בפתחי תשובה ליו"ד שם סק"ג. יסודי ישורון ח"ב ע' צ. ע' קמו. לקמן הערה 49. וכבר דשו בו רבים.

40) אפילו שלא מאותו הציבור, כי הכוונה גם לאורחים וכו'.

41) ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. ועוד. לקו"ש חי"ח ע' 112. חל"ג ע' 110. ועייג"כ בנוגע לנדו"ד — ס"ת — מפענח צפונות (פ"א ס"ה. וש"נ) שלהרגצובי לא שייך ביי קנין ליחיד מכיון שהוא דבר שבקדושה. ע"ש.

42) ראה חי' רעק"א ופתחי תשובה (סק"א) ליו"ד שם. יסודי ישורון שם ע' צב. וש"נ.

43) שו"ע או"ח סתרנ"ח ס"ז.

44) לשון הרשב"ם ב"ב קלז, ב ד"ה יצא.

45) או"ח שם ס"ט (ע"פ רשב"ם ב"ב שם). וראה שד"ח כללים מע' הלמ"ד כלל קמא אות נא.

46) ועד"ז בנוגע לספרים כו' (לדעת הש"ך — הובאה לעיל סעיף ד — שהאידנא המצוה „דוקא באלו") — שמכיון שכופין בני העיר „לקנות גם תורה שבע"פ כולה" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג ובקו"א שם, וש"נ), הרי „כל הקהל נותנים חלקם" לכאו"א מהקהל בשעה שלומד בהם כדי שיוכל לקיים מצותו, או בלב ב"ד מתנה.

ויתרה מזה — דאָס איז ניט אַ ס"ת של שותפות, נאָר עס איז (בזמן הדרוש) אינ־גאַנצן זייַנע מלכתחילה, כדלקמן.

ח. לכאורה איז דאָס אַבער ניט קיין תירוץ, ווארום ס"ת איז ניט גלייך צו אתרוג:

ביי אתרוג איז געניג אַז דער אתרוג איז קנוי צו אים — „שלו", און דערי־בער העלפט וואָס דער קהל איז אים מקנה דעם אתרוג (לשעת נטילתו);

משא"כ ביי ס"ת איז ניט גענוג אַז ער זאָל האָבן אַ ס"ת, נאָר יעדערער מוז איר שרייבן (צי אַליין אַדער ע"י שלוחו). וואָס דערפאָר איז דער דין[47], אַז „אפילו הניחו לו אבותיו ס"ת, מצוה לכתוב משלו"; און נאָך מער: לויטן רמ"א[29], איז אפילו ווען איינער קויפט אַ ס"ת „ולא הגי' בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה" —

היינט וואָס וועט אויפטאָן אַז „כל הקהל נותנים חלקם" צו יעדן איינעם פון קהל — סו"ס איז דאָס נאָך אַלץ ניט בעסער ווי קויפן (אַליין) אַ ס"ת?!

איז די הסברה בזה: דאָ רעדט זיך דאָך וועגן אַ ס"ת של ציבור, וואָס באַ־לאַנגט צום ציבור; ובמילא איז דאָ אויף דעם דער כלל[48] אַז „לב ב"ד מתנה עליהן". ד.ה. אַז די הקנאת הס"ת לכאו"א איז (ניט מצד יעדן יחיד בפרט, נאָר) ווייל „לב ב"ד מתנה" און איז מקנה הס"ת לכאו"א.

ועפ"ז קען מען זאָגן אַז דער „מתנה" פון „לב ב"ד" בנדו"ד איז[49], ניט נאָר אַז די ס"ת זאָל זיין „שלו", נאָר נאַכמער, אַז אויך די כתיבת התורה איז פאַר אים[50] — גלייך בשעת כתיבת התורה איז „לב ב"ד מתנה" אַז די כתיבה איז בשליחות פון יעדן איינעם פון דעם קהל[51], און

---

47) סנהדרין שם. רמב"ם הל' ס"ת שם. שו"ע יו"ד שם ס"א.

48) כתובות קו, ב. וש"נ. וראה שד"ח שצויין בהערה 45, דמה שיוצאים באתרוג הקהל הוא ג"כ מטעם זה.

49) ראה רש"י שבועות יא, א ד"ה לב: וכל מידי דציבור נותנין ב"ד לב. ולהעיר, שבס' „קובץ" לרמב"ם הל' ס"ת שם כתב, שמטעם זה יחיד המקדיש ס"ת לציבור לא אבד מצותו כי לב ב"ד מתנה שלא מסרו לציבור אלא לקרות בה. וראה גם בני יונה להל' ס"ת סי' ער ס"א.

50) ראה גם שו"ת קנאת סופרים (למהרש"ק) תשובה ה, להסברא שיוצאין בס"ת של שותפין כי אמרינן יש ברירה*, דבשעה זו דשותף א' נוטלו הוי כשלו כולו . . ואף דאח"כ נתנו לחבירו הוי רק כמכרו לו . . והשני לא הוי כקונה מן השוק כיון דס"ל יש ברירה א"כ הוברר הדבר בשעה דהוי בידו כאלו הוא כתבו מתחלה.

51) ואף שלהסברא שאין יוצאין בשל שותפות ה"ז משום שצ"ל „כולו שלו" (כבאתרוג, כנ"ל ס"ז) — יש לומר* בכמה אופנים, ומהם:

א) מצד „לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו נכתבה עבור כאו"א מהציבור בפ"ע. ולהעיר מהחילוק בין ירושה לשותפות (בכורות נו, ב ובפרש"י ד"ה וכשחייביז).

ב) עוד מקום לומר חידוש אבל בסברא חזקה: „כתבו" ה"ז בדוגמת „ולמדה". וכשם ש„ולמדה", הרי החיוב הוא על כאו"א, אבל אפשר ואדרבא משובח בדיבוק חברים, עד"ז גם כשרבים (ברוב עם — הדרת הס"ת) עושים שליח אחד לכתיבה. ועכ"פ מקויים באופן דלכתחילה.

וי"ל רמז לכ"ז — מ"ת הי' באופן כזה: תיכף

---

*) והרי זהו הטעם לפס"ד הרמ"א שהובא לקמן סעיף יו"ד, דבאתרוג של שותפין אמרינן „אדעתא דהכי קנאוהו". כמ"ש במג"א שם סקי"ו (והוא מתשובות הרשב"א סי' תו. וראה ר"ן בנדרים (מה, ב) דבאין בו דין חלוקה (בכה"ג שעיקרו של דבר נתברר כבר משעה ראשונה) לכו"ע אמרינן יש ברירה).

*) גם להדיעות שלא אמרינן בזה יש ברירה (ראה מג"א שצויין בשוה"ג להערה הקודמת ש„טוב להכריז שיתן כל אחד חלקו לחבירו במתנה", ולא לסמוך על הדיעות דיש ברירה).

בשעת ער וועט דאַרפן מקיים זיין דעם „ולמדה" אין דער ס"ת — בעת עלייתו לתורה — איז עס אין אַ ספר תורה וועלכע איז געשריבן געוואָרן (בלויז) פאַר אים[52].

און ב"ד דאַרף אַט דעם תנאי ניט זאָגן בפירוש דעם סופר וואָס שרייבט די ס"ת, ווייל דער ענין פון „לב ב"ד מתנה" איז[53] אפילו ווען יענער ווייס ניט פון דעם און טראַכט ניט ווען דעם. ווי מען געפינט עס בריבוי מקומות: ולדוגמא: ביים דין[54] פון „לשם ששה דברים הזבח נזבח", וואָס „אף מי שלא הי' בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי ב"ד היא".

ט. עפ"ז יש לומר יתירה מזו:

אויך די וועלכע זיינען געבאָרן געוואָרן נאָך דעם ווי דער קהל האָט געשריבן די ס"ת (וואָס דער „לב ב"ד מתנה" פון שעת הכתיבה איז לכאורה ניט חל (ויש לשקו"ט בזה) אויף זיי), ווי־באַלד אַבער אַז מען מוז מגי' זיין אַ ס"ת מזמן לזמן, און „כל המגי' ס"ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו"[55], איז יש לומר, אַז לכל הדעות — איז „לב ב"ד מתנה" אַז די הגהת הספר תורה זאָל פאַררעכנט ווערן ווי כתיבת התורה פאַר די אַלע וועלכע זיינען געבאָרן געוואָרן (והגיעו לעול מצות) צווישן כתיבת התורה און דער הגהה, ועד"ז בין הגהה להגהה.

און לויט דער הסברה וועט אויסקומען אַז אפילו די קהילות וואָס האָבן בלויז געקויפט אַ ס"ת, איז „לב ב"ד מתנה" אַז בשעת דער הגהה פון ס"ת (מזמן לזמן) איז דאָס בשליחות פון יעדער בר חיובא פון דעם קהל, איז ער במילא דערמיט מקיים מצות כתיבת ספר תורה.

יו"ד. מען דאַרף נאָך אַבער פאַרשטיין:

לכאורה איז פאַראַן נאָך אַ חילוק צווישן אתרוג הקהל און ס"ת הקהל

— ווי אחרונים[56] זיינען מחלק צווישן ס"ת של שותפין און אתרוג של שותפין [וואָס אויך ביי אתרוג של שותפין פסק'נט דער רמ"א[43] אַז „אם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא (און מען דאַרף ניט אויסרעכענען בפירוש אַז מען גיט עס צום צוויטן שותף במתנה על מנת להחזיר) דאדעתא דהכי קנאוהו"]:

ביי אתרוג העלפט מתנה ע"מ להחזיר, היות אַז דער אתרוג דאַרף זיין „שלו" בלויז בשעת נטילתו; משא"כ ביי ס"ת וואָס מען דאַרף דאָס האָבן אויף צו לערנען אין עס[57], העלפט דאָ ניט קיין

נעשית התורה „מאורסה" של כאו"א בפ"ע (שלכן מותר ללמדה, משא"כ עכו"ם — סנהדרין נט, רע"א), נוסף על שניתנה „מורשה קהלת יעקב".

[ועד"ז מצינו בסוכה: כל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת (סוכה כז, ב), ולכאו"א — ג' דפנות כו' בפ"ע,

(משא"כ בקרבן תמיד, דחלק כאו"א נפרד — ראה מפענח צפונות ולקו"ש שצויינו בהערה 41, וש"נ)].

52) ואף שהטעם שהלוקח ס"ת הוי כחוטף מן השוק הוא משום דלא טרח בה (נמוק"י להלכות קטנות שם, ועוד), והרי גם כאן לא טרח בה [ובמשנת חכמים (קונטרס על מ"ע שבספר אהבה) כתב מטעם זה שהכותב ס"ת לחבירו בלי ידיעתו אין חבירו יוצא בה מכיון שלא טרח בה כלל] —

— שאני בנדו"ד, שע"י „לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו הוא „שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת", שיוצא בזה לכל הדיעות, כפסק הרמ"א יו"ד שם.

53) ראה ריטב"א שבועות יא, א. רמ"א או"ח סקנ"ד ס"ח, יו"ד סרנ"ט ס"ב. ועוד.

54) זבחים ב, ב.

55) מנחות שם. רמב"ם הל' ס"ת שם.

56) ראה פתחי תשובה שבהערה 42. שו"ת קנאת סופרים תשובה ב, ד"ו. ועוד.

57) ראה לשון החינוך מצוה תריג: ס"ת מוכן אצלו שיוכל לקרות בה תמיד ושיד

מתנה ע״מ להחזיר, וואָרום אין דער רגע וואָס ער גיט עס צום צווייטן, האָט ער ניט קיין ס״ת ללמוד בה.

אָבער דאָס איז ניט אַזוי. ווייל דער חילוק צווישן ס״ת און אתרוג, האָט אַן אָרט בלויז בדורות הראשונים ווען דער עיקר הלימוד איז געווען אין אַ ס״ת[58]:

משא״כ בנוגע צו אַ ס״ת האידנא, באַ־שטייט דער „ולמדה״ אין אַ ס״ת (לויטן מנהג ישראל בפועל) בעיקר[59] אין דעם וואָס קורין בה ברבים[60]. איז במילא פאַרשטאַנדיק, אַז אפילו לויט די דיעות אַז מ׳איז ניט יוצא (גם להרא״ש) די מצוה בלויז מיט ספרים, נאָר מען מוז אויך שרייבן אַ ס״ת, איז אָבער ניט קיין חיוב אַז די ס״ת זאָל זיין תחת ידו בכל עת ובכל שעה[61]: ס׳איז גענוג ווען מ׳האָט אַן אייגענע ס״ת בשעת מ׳איז מקיים דעם „ולמדה״ — ווען מ׳איז עולה לתורה און מען לייענט אין איר.

יא. נאָך אַ פרט אין דעם: אַ ס״ת של קהל איז אַנדערש ווי אַ ס״ת של שותפין:

ביי אַ ס״ת של שותפין איז די חלוקת הס״ת צווישן זיי תלוי אין דעת השותפין. און וויבאַלד אַז דער „ולמדה״ האָט ניט קיין זמן מוגבל (ניט ווי אַן אתרוג וואָס נטילתו איז בזמן מסוים), קען מען ניט זאָגן אַז „יוצאים בו מסתמא״ ווייל „אדעתא דהכי״ האָבן די שותפים גע־שריבן די ס״ת (צו געבן דעם צווייטן במתנה ע״מ להחזיר ווען ער וויל נאָר מקיים זיין דעם „ולמדה״), ובפרט אַז עס קען זיין אַז ביידע וועלן וועלן לערנען אין דער ס״ת אין דעם זעלבן זמן.

משא״כ בנוגע צו אַ ס״ת של קהל, איז עס דאָך קנוי להציבור אויף לייענען אין איר ברבים, און מען דאַרף דעריבער ניט אָפריידן קיין תנאי וכו׳, נאָר „לב בֵ״ד מתנה״ אַז בשעת יעדערער איז עולה לתורה איז די ס״ת זיינע, „שלו״, און נאָך מער — אַז די כתיבת התורה איז גע־ווען פאַר אים, כדי צו קענען מקיים זיין דורכדעם מצות כתיבת ס״ת.

---

58) ע״פ המבואר בפנים מובן ג״כ שאין קושיא (על הביאור שבפנים) מסוגיות הגמרא בנדרים (מח, א ובפרש״י), ב״ב (מג, א) דמשמע שם שס״ת של עיר אינה בשביל לצאת בה כתיבת ס״ת כ״א רק „לשמיעה קאי״ (ב״ב שם), ולכן אפשר לכתוב חלקו לנשיא (נדרים שם) [וכמו שהביאו אחרונים ראי׳ משם שאין יוצאין בס״ת של שותפות] —

כי (נוסף לזה שבכמה אחרונים דחו הראי׳ מסוגיות הנ״ל, הרי) בדורות הראשונים שלמדו בס״ת לא יצאו בשל שותפות מכיון שצ״ל תח״י תמיד (להדיעות הנ״ל הערה 56). וראה גם יומא (ע, א) סוטה (מא, א) — „כל אחד ואחד מביא ס״ת מביתו כו׳״.

59) אף שגם האידנא יש לימוד (לכאו״א) בס״ת — ט״ז (סק״ב) ומג״א (סק״א) או״ח סרפ״ה. שו״ע אדה״ז שם ס״ד. — וצע״ג (שלמרות השו״ע) לא ראינו זה רק בעלי׳ לתורה (רק באריז״ל וכו׳ — שהי׳ מעביר הסדרה בס״ת — ש׳ הכוונות סדר שבת ענין ליל ו׳. פע״ח ש׳ הנהגת הלימוד. שי״ח פ״ג). ובדבר הרגיל כיו״ב בכל ע״ש גם לא ראינו ראי׳ (שד״ח כללים מע׳ ל כלל עז. וש״נ).

60) בב״י לטיו״ד שם (בסופו) „אבל לכתוב ס״ת לקרות בו הוא ובניו (ולא — רק בבית הכנסת) פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ״ע שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים״. אבל נוסף לזה שגם לדבריו כתיבת ס״ת כדי לקרות בה ברבים היא ג״כ קיום מצוה, הרי מכיון שכבר נהגו ישראל שלא ללמוד בס״ת (וראה פרישה שם (סק״ח) שלא „לזלזל בכבוד ס״ת״), א״כ האידנא קרייתה ברבים זוהי עיקר מצותה. וראה לבוש יו״ד שם ס״ב: וחייבים לכותבה לקרות בה ברבים (אבל ראה הערה הקודמת).

61) ראה עד״ז שו״ת נפש חי׳ יו״ד סי׳ עה (אלא שהוא כתב שמשו״ז האידנא לא הוי המצוה שכ״א יכתוב ס״ת לעצמו, ומספיק זה שיש להציבור ס״ת א׳ לקרות בה).

יב. ע"פ כל הנ"ל קען מען זאגן, אז עד"ז האבן אידן מקיים געווען די מצוה פון כתיבת ס"ת בפעם הראשונה[62]:

וויבאלד אז עס איז געווען א זמן וואס איז געווען מן הנמנע אז יעדער איד זאל קענען אנשרייבן א ס"ת לעצמו*[62] ובפרט אז ולמדה ווי מקיים זיין מצות הייבט זיך אן פון החודש הזה גו', האט משה רבינו געשריבן פאר זיי י"ג ספרי תורה — א ספר תורה פאר יעדן שבט — זיינען זיי געווען ספרי תורה של קהל, ובמילא „לב ב"ד מתנה עליהן" אז בשעת יעדערער וועט לערנען פון דער ס"ת האט מלכתחילה משה רבינו פאר אים געשריבן די ס"ת[63].

ויש לומר אז דאס גופא איז דער טעם פארוואס דער ציווי אויף כתיבת ס"ת איז געזאגט געווארן במצב כזה — אז אין יענעם זמן איז ניט געווען קיין אפשריות אז יעדער איד זאל מקיים זיין מצות הכתיבה נאר סיידן מיט א ס"ת של קהל —

דאס קומט ללמד אויף דורות הבאים, אז בשעת א מצב וועלכער איז בריבוי שנים אז ניט יעדער איד קען שרייבן א ס"ת לעצמו, איז די מצוה מלכתחילה אז מ'איז איר מקיים מיט א ס"ת של קהל.

יג. מכל האמור לעיל איז אויך פאר־שטאנדיק דער גודל הענין פון קונה זיין אן אות אין א ס"ת של קהל:

דעמאלט איז מען יוצא די מצוה ניט נאר מצד „לב ב"ד מתנה" (וואס דאס איז מועיל, כנ"ל, אפילו וועו מ'איז זיך ניט משתתף אין כתיבת הספר דורך קויפן אן אות), נאר מ'האט דערביי אויך די מעלה פון א מעשה בפועל (בממונו) אין כתיבת התורה,

וואס דעמאלט איז דאס זיכער ניט קיין „חוטף מצוה מן השוק", נאר „כאילו קבלו מהר סיני"[64].

און דורך דעם וואס אלע אידן וועלן האבן אן אות אין א ס"ת — וואס מצות כתיבת ס"ת איז דער „סיום" פון אלע תרי"ג מצות[65] — וועט מען בקרוב ממש זוכה זיין צום סיום הגלות[66], גלותינו וואס אלע אידן ג'יין ארויס פון עם, בביאת משיח צדקנו,

וואס ער וועט שרייבן „משנה התורה"[67] „לשם המלך", וועלכער „יהי' עמו תמיד כו' שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו"[68].

(משיחות י"ט כסלו
והתוועדויות שלאח"ז, תשמ"ב)

---

62) ראה גם אור שמח להל' ס"ת שם. אבל שם מוכיח מזה דיוצאין בס"ת של שותפין, אבל ע"פ המבואר בפנים אין מזה ראי', כי שם היו ס"ת של קהל דלב ב"ד מתנה עליהן.

*62) ועצ"ע בנוגע לי"ג ס"ת שכתבן משה למ"ד תורה חתומה ניתנה. וראה לעיל הערה 15 בסופה.

63) אבל ראה לעיל הערה 58 (להדיעות הנ"ל שהס"ת צ"ל תחי' תמיד). ואולי יש לחלק כי מכיון שאז לא הי' אפשר באופן אחר, יוצאין בזה. ועצ"ע.

64) ל' הגמרא מנחות שם. וראה נמוק"י ריש הל' ס"ת (הובא בב"י לטיו"ד שם בתחלתו) דגם כששכר סופר לכתבו כו' הוי ג"כ כאילו קיבלו מסיני.

גם י"ל שע"י ברכות התורה בעת העלי' ה"ז כמו שמעיד על כשרות התורה, והוי ע"ד הגי' בה אות אחת (ואולי גם יתירה מזה), כמשנ"ת בההתועדות.

65) ראה ס' החינוך שם. ועוד.

66) ראה בן איש חי פ' בראשית (ע' ז).

67) שופטים יז, יח.

68) רמב"ם הל' ס"ת שם ה"ב.